

5. Михайло Коцюбинський Тіні забутих предків / Тіні забутих предків. Повісті, оповідання, етюди, нариси, казки (Українська класика) / М. М. Коцюбинський. – Х.: Фоліо, 2008. – С. 2-50;
6. Mikhailo Kotsyubinsky Fata Morgana / Tr. by A. Bernhard // Fata Moragana and Other Stories / M. Kotsyubinsky. – K.: Dnipro Publishers, 1980. – P. 13-117;
7. Mikhailo Kotsyubinsky On the Rocks / Tr. by A. Mistetsky // Fata Moragana and Other Stories / M. Kotsyubinsky. – K.: Dnipro Publishers, 1980. – P. 251-265
8. Mikhailo Kotsyubinsky The Dream / Tr. by A. Mistetsky // Fata Moragana and Other Stories / M. Kotsyubinsky. – K.: Dnipro Publishers, 1980. – P. 338-363;
9. Mikhailo Kotsyubinsky The Shadows of Forgotten Ancestors / Tr. by M. Tarnawsky // www.utoronto.ca/.

*А. Ю. Прокопова,
студентка IV курсу філологічного факультету,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ЗВЕРТАННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ РОДИННОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ ЛЮКО ДАШВАР)

Дискурс як складний багатоплановий феномен перебуває у центрі уваги сучасної лінгвістичної науки. На сьогодні в українській мові малодослідженим є родинний дискурс, зокрема звертання у ньому. Тому актуальність нашої роботи полягає у дослідженні особливостей функціонування форм звертання в рамках українського родинного дискурсу.

Метою роботи є здійснення комплексного аналізу, систематизації та опису засобів апеляції на основі сучасних художніх текстів і встановлення місця та ролі звертання в сучасному українському родинному дискурсі.

Матеріалом дослідження послужила картотека фактичного матеріалу із 946 карток одиниць звертань. Мікроконтексти з елементами апеляції дібрані шляхом вибірки одиниць із художніх текстів Люко Дашвар («Село не люди» [3]; «Молоко з кров'ю» [4]; «Рай.Центр» [5]; «Мати все» [6]; «Биті є. Макар» [7], «Биті є. Макс» [8], «Биті є. Гоцик» [9]; «На запах м'яса» [10]).

Поняття дискурсу є одним із основних понять сучасної прагматичної лінгвістики та лінгвістики тексту. У сучасній лінгвістиці питання природи дискурсу, його структури, диференційні ознаки, специфіку функціонування розглядали: Н. Арутюнова, Ф. Бацевич, О. Бесонова, А. Белова, В. Демянков, В. Карасик, Є. Кубрякова, М. Макаров, М. Полюжин, П. Серіо, А. Токарська, Дж. Філіпс, Дж. Фіске, Р. Ходж, І. Шевченко, Дж. Юл та ін. дослідники. На сьогодні існує велика кількість підходів учених до дефініції цього поняття. На нашу думку, найбільш точним та зрозумілим є визначення Н. Д. Арутюнової, яка визначає дискурс як «зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами; це – текст, узятий в аспекті подій; мовлення, що розглядається як цілеспрямоване соціальне явище, дія, як компонент, що приймає участь у взаємодії між людьми і механізмах їх свідомості. Дискурс – це мовлення, занурене у життя» [1, с. 136].

Виявлення дискурсу як сфери аналізу мовних явищ в певному комунікативно-прагматичному просторі дало змогу використовувати термін щодо найріз-

номанітніших сфер людської діяльності [11, с. 4]. Оскільки мовці вступають у комунікацію в різних сферах життя, тому відповідно до цього А. Д. Беловою була зроблена класифікація дискурсу, у якій і виокремлено дискурс сімейного спілкування [2, с. 12].

Сферу сімейного, родинного дискурсу, беручи до уваги попередні тлумачення дискурсу, дослідила та описала В. В. Звягінцева, яка дала таке визначення поняттю: «*Сімейний дискурс* – це мовленнєва діяльність в усій сукупності текстів, об'єднаних сферою сімейних стосунків; постає як процес і результат, що включає як екстралінгвальний, так і лінгвальний аспекти (з прагматичним, когнітивним і соціальним контекстами, які обумовлюють вибір мовних засобів)» [11, с. 8]. Ми пропонуємо власне трактування досліджуваного нами явища: *родинний дискурс* – це такий тип особистісно-орієнтованого дискурсу, який відбувається в ситуації побутового спілкування між членами сім'ї в умовах симетричних / асиметричних стосунків, вирізняється обмеженою сферою функціонування, що характеризується неформальністю, невимушеністю, неофіційністю спілкування та використанням певних мовних засобів, притаманних лише мовленню осіб, що перебувають у родинних зв'язках.

Досліджуючи сучасний український родинний дискурс, ми проаналізували твори Люко Дашвар, у яких зображено сучасну розмовну українську мову та родинний дискурс у ній.

Нормативною формою іменника в ролі звертання є кличний відмінок (*донечко, Марусю, татку*, та ін.). Проте іноді у функції звертання письменниця використовує форму омофлексійну формі називного відмінка (*мати, Катруся, Дарка* та ін.), що, на нашу думку, на сьогодні є реалією спілкування, але загальною тенденцією, яка відмирає.

У романах Люко Дашвар родинний дискурс представлений такими лексико-семантичними типами звертань:

- а) власні найменування особи (*Катю, Максиме, Тетяно, Ромчику*);
- б) назви особи за спорідненістю (*мамо, татку, доню, синочку*);
- в) оцінні звертання (*люба, коханий, сонце моє*).

Сімейний діалогічний дискурс у романах розгортається в умовах симетричних (статусно-рольова рівність та приблизно однаковий вік мовців) й асиметричних (субординація між комунікантами різного віку, рівня комунікативної компетенції) стосунків.

Серед способів апеляції до однієї особи в родинному дискурсі розрізняють «тикання» та «викання», використання яких залежить від симетричних / асиметричних відношень між комунікантами. Проте в романах Люко Дашвар у родинному дискурсі функціонує лише спосіб апеляції «тикання», незалежно від відношень між мовцями (діти звертаються до батьків «на Ти»).

Основними типами сімейного дискурсу є матримоніальний дискурс (спілкування «чоловік ↔ жінка»), парентальний дискурс (спілкування «батьки ↔ діти»), дискурс сіблінгів (спілкування «брати ↔ сестри»). Ці типи дискурсу, з огляду на соціальну сферу та позицію учасників комунікації, виступають як різновиди особистісно-орієнтованого дискурсу в родинно-побутовій сфері та добре представлені у творчості Люко Дашвар.

Кількість звертань у родинному дискурсі в досліджуваних романах становить 946 одиниць. З них 609 звертань належать до парентального дискурсу, 312 – до матримоніального та 25 – до дискурсу сіблінгів.

I. Парентальний дискурс, який кількісно переважає, представлено одиницями звертання:

1) **власні найменування особи:** Катю (2), Катрусю (1), Катрусю (4), Лідочко (34), Любаня (1), Майє (1), Максе (12), Максиме (12), Максимчику (7), Марусю (4), Надійка (1), Нані (4), Платоне (7), Райко (1), Стасику (1), Сьомо (1), Сьомочко (3), Толю (3), Тьомо (5);

2) **назви за спорідненістю:** батьку (1), дитино (2), дитинко (1), доню (97), донечко (5), ма (5), мамо (201), мамусю (4), мамцю (13), мати (1), матусю (30), си-ну (4), синку (33), синочку (22), тато (2), татко (1), татку (5), таточку (5), тату (29);

3) **оцінні звертання:** босото (1), дитино моя дорога (1), дитино ти моя золота (1), дитинко наша (1), дівко (1), дівчатка (1), дорога моя дівчинко (1), дурепо (1), золота ти моя дитино (1), любя (8), любя доню (1), любя моя (1), любий (1), любий мій (1), любонько (1), мала дурепо (1), мамо золота (4), мамо моя золота (1), мамусю рідна (1), моє сонечко (1), рідна (5), рідненька (3), рідненька моя (1), Русалонько (1), синочку мій (1), сонечко моє (1), сонечко моє ясне (1), сонце моє (1), спляча красуне (1), сучий сину (1).

II. Матримоніальний дискурс формують одиниці звертання:

1) **власне найменування особи:** Ануко (1), Галю (5), Дарка (6), Дарино (2), Женю (12), Женько (1), Лідо (26), Лідо Вербицька (3), Марічко (3), Марусю (33), Марусько (1), Надюсю (1), Раю (2), Рая (3), Тайко (1), Тетяно (7), Том (2), Томо (19); Ваню (1), Вово (16), Іване (4), Льончик (1), Льончику (32), Льоню (5), Льоня (1), Льошо (9), Петре (5), Романе (2), Ромка (1), Ромчику (7), Стасе (13), Стасику (13), Семене (1), Стефане (3), Стьопо (1), Стьопочко (16);

2) **назви за спорідненістю:** бабо (1), жінко (21), мати (1) чоловіче (1);

3) **оцінні звертання:** бидло колгоспне (1), дівчинко (3), дурна (5), дурна ти жінко (1), дурна ти корово (1), коза драна (1), кохана (4), коханий (2), любя (7), ненаситна (1), паскудо (1), ріднесенький (2), румунко (1), селяк гнилий (1), стерво (1), сонечку (1), сонечко моє ясне (1), сонце моє (2), сучий ти сину (1), чудовисько (1).

III. Дискурс сіблінгів становить найменшу групу та представлений звертаннями:

1) **власне називання особи:** Лідо (4), Стасе (1), Платоне (1), Тохю (15), Тьомо (1);

2) **назви за спорідненістю:** братику (1);

3) **оцінні звертання:** мій геніальний брате (1), сонце (1).

Якщо окремо розглядати лексико-семантичні типи звертань, представлені в родинному дискурсі, можемо простежити, що найчисельнішу групу становлять назви за спорідненістю – 483 одиниці. Звертань, що є власним називанням особи, нараховуємо 376 одиниць, а оцінних звертань – 87 одиниць.

Кількісні підрахунки дають можливість зробити висновки:

1) відсотковий вияв звертань у всіх типах родинного дискурсу:

– 65% звертань належать до парентального дискурсу,

– 33% звертань формують матримоніальний дискурс,

- 2% звертань представлено у дискурсі сіблінгів;
- 2) відсотковий вияв звертань різних лексико-семантичних типів:
 - 51% звертань – назви за спорідненістю,
 - 40% звертань – власне називання особи,
 - 9% звертань – оцінні звертання.

Зібраний та проаналізований нами фактичний матеріал свідчить про те, що в сучасному українському родинному дискурсі яскраво представлені різні лексико-семантичні типи звертань, з яких частіше використовуваними є назви на позначення родинних стосунків, тобто назви осіб за спорідненістю. У творчості Люко Дашвар широко представлені всі три типи родинного дискурсу, з яких найбільше звертань спостерігаємо саме у парентальному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лінгвістичний енциклопедичний словник. – М., 1990. – С. 136-137.
2. Белова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у англійській лінгвістиці / А. Д. Белова // Іноземна філологія: зб. наук. пр. КНУ ім. Т. Шевченка. – 2000. – Вип. 32. – С. 11-14.
3. Дашвар Люко. Село не люди [Текст] / Люко Дашвар. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. – 270 с.
4. Дашвар Люко. Молоко з кров'ю [Текст] / Люко Дашвар. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. – 272 с.
5. Дашвар Люко. Рай. Центр [Текст] / Люко Дашвар. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2009. – 272 с.
6. Дашвар Люко. Мати все [Текст] / Люко Дашвар. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 336 с.
7. Дашвар Люко. Биті є. Макар. Книга 1 / Люко Дашвар. – Х.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 288 с.
8. Дашвар Люко. Биті є. Макс. Книга 2 / Люко Дашвар. – Х.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. – 288 с.
9. Дашвар Люко. Биті є. Гоцик. Книга 3 / Люко Дашвар. – Х.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. – 272 с.
10. Дашвар Люко. На запах м'яса: роман / Люко Дашвар. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 336 с.
11. Звягинцева В. В. Обращение в семейном дискурсе: автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» / В. В. Звягинцева. – Курск, 2011. – 20 с.

*Д. С. Сембрат,
студентка ІV курсу
Інституту філології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

КОНЦЕПТ «ЖІНОЧА КРАСА» В АКсіОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Питання ціннісних орієнтацій та визначення що таке «добре», а що «погано» – це вічне питання, що обговорюється у різних галузях науки. Філософи часів античності пов'язували основні концепти «добро» і «зло», насамперед, з